

УДК 378.147.091.31:057.875:373.3(477)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МЕДІАОСВІТИ ТА МЕДІАІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Артем БОНДАРЕНКО

Проблема формування медіаграмотності молоді та розвитку медіаосвіти в Україні є на сьогодні надзвичайно актуальною, що доводять жорсткі реалії російсько-української інформаційної війни. Інформаційно-психологічні методи російської пропаганди є надзвичайно агресивними: маніпуляції, перекручування фактів, відверта неприхована брехня, міфологізація масової свідомості, втручання у сферу історичної пам'яті тощо. Саме тому величезна роль наразі відводиться організації ефективної протидії гібридній війні на інформаційному фронті, створенню інформаційного простору, який відповідає національним інтересам та підтримує стійкість України. Процеси формування медіаграмотності громадян та розвитку медіаосвіти в Україні відповідають положенням міжнародних рамкових та рекомендаційних документів UNESCO, Європейської комісії та Європарламенту. В Україні ключовим документом, що створює нормативно-правове забезпечення розвитку медіаграмотності, є закони «Про медіа», «Про інформацію», Концепція впровадження медіаосвіти. Аналіз загального стану розвитку медіаінформаційної грамотності та медіаосвіти в Україні дозволив виокремити ключові напрями медіаосвітніх процесів в Україні: діяльність вітчизняних громадських організацій за підтримки міжнародної спільноти (Академія української преси, IREX, Фільтр та ін.); цифрове навчання навичок медіаінформаційної грамотності: онлайн-курси для користувачів різного віку, розміщені в «Дії», на освітніх платформах EdEra, Prometheus, Фільтр та ін., залучення штучного інтелекту; всеукраїнські проекти та програми з підвищення медіа- та інформаційної грамотності освітян; популяризація онлайн- та настільних ігор для розвитку медіаграмотності дітей і дорослих; розроблення програм для закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти з метою формування медіаінформаційної грамотності здобувачів, навчально-методичне забезпечення медіаосвітнього процесу; реалізація грантових програм та проектів, що фінансуються міжнародними організаціями та фондами; наукове усвідомлення медіаосвітнього процесу та питань розвитку медіаінформаційної грамотності.

Ключові слова: медіаінформаційна грамотність, медіаосвіта, європейські нормативно-правові документи, Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, ключові напрями розвитку медіаосвітніх процесів в Україні.

[Creative Commons Attribution
NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2024.63.02>

**REGULATORY AND LEGAL SUPPORT AND PRACTICAL EXPERIENCE
OF THE DEVELOPMENT OF MEDIA EDUCATION
AND MEDIA-INFORMATION LITERACY
IN THE DOMESTIC EDUCATIONAL SPACE**

Artem BONDARENKO

The issue of forming media literacy among youth and developing media education in Ukraine is currently extremely relevant, as evidenced by the harsh realities of the Russian-Ukrainian information war. The informational and psychological methods of Russian propaganda are highly aggressive, involving manipulation, distortion of facts, blatant lies, mythologizing public consciousness, and interference in the sphere of historical memory, among other tactics. This is why a significant role is currently assigned to organizing effective counteractions against hybrid warfare on the information front, as well as creating an information space that aligns with Ukraine's national interests and resilience. The processes of forming citizens' media literacy and developing media education in Ukraine correspond to the provisions of international framework and recommendation documents from UNESCO, the European Commission, and the European Parliament. In Ukraine, the key document that establishes the legal framework for developing media literacy is the laws "On Media", "On Information", and the Concept of Implementing Media Education. An analysis of the overall state of media literacy and media education development in Ukraine has highlighted key areas of media education processes: the activities of domestic NGOs supported by the international community (such as the Academy of Ukrainian Press, IREX, Filter, etc.); digital training in media literacy skills, including online courses for users of various ages available on platforms like "Diia", EdEra, Prometheus, Filter, etc., incorporating artificial intelligence; nationwide projects and programs aimed at increasing media and information literacy among educators; popularization of online and board games designed to enhance media literacy for children and adults; development of programs for preschool, general secondary, and higher education institutions to foster media literacy among learners; educational and methodological support for the media education process; implementation of grant programs and projects funded by international organizations and foundations; and scientific awareness of the media education process and issues related to the development of media literacy.

Keywords: media information literacy, media education, European regulatory documents, Concept of implementing media education in Ukraine, key areas of development of media education processes in Ukraine.

Загальна постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. З початку російського-українського конфлікту (анексії Криму, збройного конфлікту на Донбасі, повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року) українське суспільство живе в жорстких реаліях інформаційної війни, що розгортається в засобах масової інформації.

Наразі інформаційна війна ведеться переважно в цифровому медійному просторі, нові медіа в переважній більшості слабо піддаються правовій регламентації, що дозволяє їм використовувати неправдиву інформацію та маніпулювати свідомістю людей. Інформаційно-психологічні методи російської пропаганди в інформаційній війні проти України є надзвичайно агресивними: маніпуляції, перекручування фактів, відверта неприхована брехня, міфологізація масової свідомості, втручання в сферу історичної пам'яті тощо.

Саме тому величезна роль на сьогодні відводиться організації ефективної протидії гібридній війні на інформаційному фронті, створенню інформаційного простору, який відповідає національним інтересам та підтримує стійкість України. Першочергового значення набувають медіаграмотність та медіаосвіта як необхідні складники загальної інформаційної культури особистості, що наразі стали невід'ємними компонентами шкільних програм та якісних освітніх програм вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми медіаграмотності та медіакультури, медіакомпетентності та медіаосвіти в реаліях сьогодення є предметом зацікавлення багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Знаними фахівцями на сьогодні є О. Барішполець, О. Волошенюк, В. Іванов, Л. Найдьонова, Г. Онкович та ін., зарубіжні вчені J. Bowker, D. Buckingham & J. Sefton-Green, M. McLuhan, H. Innis, A. Grizzle, P. Moore, M. Dezuanni, R. Kubey, A. Hart, R. Morgan, J. Pungente, Sh. Turkle, K. Tyner та ін.

В останні роки з'явилась низка дисертаційних досліджень в окресленій галузі. Це наукові розвідки, що висвітлюють різні аспекти медіаосвіти здобувачів початкової освіти, питання формування медіакультури та медіакомпетентності вчителів. Серед них особливої уваги заслуговують роботи М. Осюхіної (2018), яка розглядає медіаінформаційну грамотність як складову сучасних інформаційно-комунікаційних обмінів та розробила концепцію журналістської медіаосвіти в Україні з урахуванням світового досвіду та української специфіки; І. Колеснікової (2018), в дослідженні якої надано глибокий аналіз поняття медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти. Відзначимо історико-педагогічні докторські дослідження Н. Приходькіної (2021), яка здійснила історико-теоретичний та аналітичний екскурс у розвиток медіаосвіти у закладах середньої освіти англomовних країн; Г. Головченка (2021), який виконав цілісний аналіз становлення й розвитку медіаосвіти у США та Канаді в умовах глобалізації. Авторами обґрунтовано можливості творчого використання в Україні прогресивних і конструктивних ідей досвіду медіаосвіти цих країн.

Практичні поради з використання медіазасобів та формування медіаграмотності здобувачів на уроках в закладах загальної середньої освіти, ЗВО, закладах післядипломної освіти можна знайти в наукових розвідках Л. Петрик (2020), І. Толмачової (2021), Л. Хмарної (2021) та інших дослідників.

Незважаючи на певну кількість наукових розвідок з питань медіаосвіти та медіаінформаційної грамотності в Україні, вважаємо за необхідність висвітлити нормативно-правове підґрунтя медіаосвітнього розвитку, а також провідні напрями реалізації законодавчих положень щодо розвитку медіаінформаційної грамотності в останні десятиліття, що становитиме мету даної статті.

Виклад основного матеріалу статті. Процеси формування медіаграмотності громадян та розвитку медіаосвіти в Україні, що в останні десятиліття привертають увагу державних установ, міжнародних організацій, представників засобів масової інформації, науковців та освітян, цілком відповідають положенням міжнародних документів. Це стосується передусім

рамкових та рекомендаційних документів UNESCO та Європейського Парламенту:

– *Paris agenda or 12 recommendations for media education* (Паризький порядок денний, або 12 рекомендацій щодо медіаосвіти) (UNESCO, 2007), де було вказано на значущість медіаграмотності для громадян Європи та рекомендовано ввести медіаосвіту до програм закладів освіти різних рівнів та системи освіти впродовж життя.

– The European Parliament resolution of 16 December 2008 *Media literacy in a digital world* (Резолюція Європарламенту *Медіаграмотність у цифровому світі*) (The European Parliament, 2008), в якій було наголошено, що медіаосвіта має стати компонентом формальної освіти, доступним усім дітям, невід'ємною частиною навчальної програми на всіх етапах шкільного навчання (п. 18), а медіаграмотність слід увести до Європейської програми освіти протягом життя як базову компетентність (п. 19);

– *Fez declaration on media and information literacy* (Фесська декларація щодо медіа та інформаційної грамотності) (UNESCO, UNAOC, 2011), в якій з'явилося комплексне поняття «медіаінформаційна грамотність» (МИГ) (Media and Information Literacy, MIL), що є фундаментальним правом людини;

– *Paris Declaration on Media and Information Literacy in the Digital Era* (Паризька декларація з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху) (UNESCO, 2014) приділила особливу увагу розумному використанню цифрових технологій, розвиненим навичкам поведінки з інформацією.

Отже, в документах ЮНЕСКО та Європарламенту здобуття медіаосвіти та оволодіння медіаграмотністю визнано ключовими правами кожного громадянина будь-якої країни світу, а також правом на вільне самовираження та інформацію. Крім того, як справедливо зазначає О. Ішутіна, усі документи стосуються поширення ідей медіаграмотності, розвитку критичного мислення, сприяння широкому громадському міжкультурному діалогу (Ішутіна, 2022).

Європейський Союз також піклується про протидію дезінформації в європейському інформаційному просторі, про що свідчать документи: *Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response* (Спільна рамкова програма протидії гібридним загрозам як відповідь Європейського Союзу) (The European Commission, 2016), *Action plan against disinformation* (План дій проти дезінформації) (European Commission, 2018). У вказаних документах зазначено, що для впливу на суспільну думку, протидії прийняттю демократичних рішень використовуються різні стратегії дезінформації; вказано, що дезінформація – це загроза, яка постійно розвивається, вимагає безперервних зусиль з протидії, звернення до відповідних суб'єктів, векторів, інструментів, методів і пріоритетних цілей та впливу (European Commission, 2018).

Крім того, найбільші інтернет-платформи та соціальні медіа Google, Facebook, Twitter, Mozilla та інші підписали *2018 Code of practice on disinformation* (Кодекс практики щодо дезінформації) (European Commission,

2022a), в якому визначено шляхи добровільної саморегуляції засобів масової комунікації. Пізніше до підписантів Кодексу приєдналися Microsoft (травень 2019 р.) і TikTok (червень 2020 р.).

У 2018 році Єврокомісія створила із фахівців найвищого рівня Експертну групу для виявлення фейкових новин та дезінформації в Інтернеті, маніпуляційних кампаній у соціальних мережах, використання медіазасобів для формування громадської думки тощо. Експерти рекомендували застосовувати багатовимірний підхід у боротьбі з дезінформацією, у тому числі сприяти розвитку медіаосвіти та медіаінформаційної грамотності для протидії дезінформації, для допомоги користувачам орієнтуватися в середовищі цифрових медіа (Звоздецька, 2021).

У 2022 році ЄС було представлено *The strengthened code of practice on disinformation 2022* (European Commission, 2022b), де, як справедливо зазначає О. Самчинська, поняття дезінформації було розтлумачене ширше, ніж у попередніх документах: це подання не лише власне умисної недостовірної інформації, а й помилкової інформації, а також іноземне інформаційне втручання (Самчинська, 2023, с. 11). Крім цього, в новому Кодексі передбачено більш жорсткі заходи для ефективнішої боротьби з деструктивним інформаційним впливом.

Для формування й розвитку медіаграмотності громадян ЄС важливими виявились також такі документи Європейської комісії:

– LifeComp: The European framework for personal, social and learning to learn key competence (Sala, Punie, Garkov, V.& Cabrera Giraldez, 2020); у документі надано визначення критичного мислення як компетентності навчатися заради навчання, що передбачає оцінювання інформації та аргументів для підтвердження обґрунтованих висновків та прийняття інноваційних рішень;

– *Digital education action plan (2021–2027)* (European Commission, 2020). У документі наголошено, що розвиток цифрових навичок та компетентностей у сучасних умовах цифрової трансформації суспільства є одним ключових освітніх пріоритетів. Крім того до *Digital education action plan* додано Загальні рекомендації для вчителів та викладачів щодо розвитку цифрової грамотності та боротьби з дезінформацією через освіту і навчання;

– *Council resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European education area and beyond (2021–2030)* (European Council, 2021). У резолюції окреслено конкретні напрями взаємодії у сфері якості, справедливості, інклюзії та успіху в освіті, серед яких провідне місце займають посилення критичного мислення, цифрова та медіаграмотність.

Доцільно згадати також про документи Європейського Союзу, які регулюють послуги в сфері медіа, зокрема в сфері цифрових послуг:

– *Digital Markets Act (Regulation (EU) 2022/1925, 2022)*, що стосується передусім великих гравців ринку, великих цифрових онлайн платформ, великих

компаній, таких як Google, Meta, X (колишній Twitter), які посідають провідне місце на цифровому ринку, впливають на нього та надають ключові послуги (пошукові системи, соціальні мережі, операційні системи, браузері, хмарні та рекламні послуги тощо);

– Digital Services Act (Regulation (EU) 2022/2065, 2022), що стосується всіх постачальників посередницьких послуг, зареєстрованих в ЄС або тих, хто надає послуги на території ЄС (до них належать, наприклад, Google, YouTube, Facebook, Amazon) і вимагає від них внесення змін до правил користування платформами, створення єдиних каналів для комунікації з контролюючими органами та споживачами послуг.

Як зазначає Є. Огурцов (2023), аналізуючи нововведення законодавства ЄС у цифровій сфері, нові особливості регулювання та їх вплив, основним гаслом Закону про цифрові послуги (DSA) можна назвати тезу: «все, що заборонено офлайн, має бути забороненим онлайн», а ключовим положенням Закону про цифрові ринки (DMA) – рівні умови для розвитку інновацій і конкурентоспроможності через регулювання онлайн-платформ (Огурцов, 2023).

Отже, аналіз нормативно-правових документів ЮНЕСКО та Європейської комісії з питань інформаційної безпеки та медіаосвіти доводить, що наразі дезінформація є однією з ключових загроз для основоположних прав та свобод громадян, викликом для існування європейських цінностей, демократії, міжнародної безпеки. Ми цілком поділяємо думку вітчизняних дослідників О. Джолоса (2024), О. Звоздецької (2021), О. Ішутіної (2022), Є. Огурцова (2023), О. Самчинської (2023), Л. Хмарної (2021), які, вивчаючи законодавчі норми Європейського Союзу щодо медіаінформаційної грамотності, одноставно відзначають, що питання розвитку системи медіаосвіти та формування медіаграмотності населення європейських країн набувають все більшої значущості.

Відзначимо, що питання нормативно-правового забезпечення та законодавчого врегулювання процесів формування й розвитку медіаграмотності населення та медіаосвіти громадян різного віку привертають увагу й вітчизняних державних та громадських організацій. В Україні усвідомлення необхідності розвитку медіаграмотності населення країни та державного регулювання медіаосвітніх процесів почалося з 2010 року. Саме тоді вийшла перша редакція Концепції медіаосвіти. Друга редакція з'явилась у 2016 році внаслідок подій Революції Гідності, окупації Криму та початку російської агресії на Донбасі в 2014 році. Концепція підкреслює значущість протистояння зовнішній інформаційній агресії, руйнівній іноземній пропаганді. Наразі в сучасних реаліях особливої актуальності набуває медіаосвіта, вона стає фундаментальним складником інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні молодіжного патріотизму та формуванні української ідентичності (Найдьонова & Слюсаревський, 2016).

У 2015 році Національний інститут стратегічних досліджень підготував аналітичну записку «Медіаосвіта як чинник підвищення якості освіти та засіб

протистояння гуманітарної агресії» (Іщенко, 2015), в якій акцентовано, що медіаосвіта в Україні розвивається в контексті європейської інтеграції, надано низку пропозицій для підвищення ефективності медіаосвіти в нашій країні для протидії зовнішній інформаційній агресії.

Державні документи, що стосуються сфери медіаграмотності та медіаосвіти, цілком корелюються із Законом України «Про медіа», який був прийнятий у 2023 році (наразі в редакції від 11.02.2024) і став одним із так званих євроінтеграційних законопроектів, що мають сприяти виконанню рекомендацій Європейської комісії щодо подальшої перспективи членства України в ЄС (Про медіа, 2023). Важливе значення має також Закон України «Про інформацію», що був прийнятий в 1992 році і відтоді багато разів редагувався, остання редакція – 2023 рік, коли відбулися зміни, внесені згідно із Законом «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів» № 3005-IX від 21.03.2023 (Про інформацію, 1992).

У червні 2024 року відбулась презентація Стратегії розвитку медіаграмотності на період до 2026 року, затвердженої наказом № 377 Міністерства культури та інформаційної політики України (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024). У документі відзначено: пандемія COVID-19 та повномасштабна війна росії проти України показали, що розвиток медіаграмотності є частиною національної безпеки та запорукою стійкості суспільства. Крім того, потреба в розвитку медіаграмотності та переосмислення ключових компетентностей на сьогодні зумовлені розвитком генеративного штучного інтелекту, який стає частиною дезінформаційних впливів та шахрайських активностей. Саме тому робота з медіаграмотністю в країні має бути міжсекторальною та вимагає посиленої координації зусиль держави, громадського сектору, міжнародних організацій і медіаспільноти (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024).

Поряд з Міністерством освіти і науки та Міністерством культури та стратегічних комунікацій (раніше – Міністерство культури та інформаційної політики) України питаннями формування медіаграмотності й розвитку вітчизняної медіаосвіти займаються також громадські організації, передусім Академія української преси. Президент цієї організації В. Іванов у передмові до посібника з медіаграмотності (Войтович, Імбіровська-Сиваківська, 2024) відзначає, що Академія української преси (АУП) з 2010 року активно працює у сфері медійної освіти. На сьогодні вона є однією з організацій-лідерів у цій галузі: провідні експерти й науковці АУП створили понад 140 видань у царині медіаграмотності, журналістики та цифрової безпеки для читачів різного віку та спеціальностей, а за 2023 рік провели понад 500 заходів: вебінарів, презентацій, круглих столів, онлайн-мостів, офлайн-тренінгів, прямих ефірів, які відвідали загалом майже 100 тисяч осіб (Войтович, Імбіровська-Сиваківська, 2024, с. 4).

У вересні 2013 року Академія Української Преси запустила портал «Медіаосвіта і медіаграмотність» (<https://medialiteracy.org.ua/>), створений як

інтерактивна платформа для спілкування медіапедагогів задля сприяння відкритості та публічності процесів у медіаосвітньому середовищі.

З 2015 року Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) у партнерстві з Міністерством освіти і науки, Академією української преси за підтримки посольств США та Великої Британії реалізує в Україні проєкт «Вивчай і розрізняй» (МОН України, б.д.). Як зазначено на сайті МОН, розпочавшись як пілотний проєкт у відповідь на дезінформацію та пропаганду, програма еволюціонувала до розгалуженої системи проєктів, спрямованих на роботу із різними цільовими аудиторіями, такими як заклади загальної середньої та вищої освіти, інститути післядипломної педагогічної освіти, а також із державними службовцями, закордонними університетами, ВПО та широкою аудиторією загалом. За час реалізації програми до різних проєктів було залучено понад 20 000 освітян, державних службовців, журналістів та лідерів громад, 1 558 шкіл, 3 612 учителів та 864 директори, а також понад 84 000 учнів та учениць. Унікальний досвід та методологія програми були поширені на 20 країн світу (МОН України, б.д.).

У межах проєкту «Вивчай і розрізняй» медіаінформаційну грамотність було упроваджено в чинні навчальні програми з української мови та літератури, мистецтва, історії України та всесвітньої історії.

З початком повномасштабного вторгнення проєкт «Вивчай і розрізняй» трансформувався в «Вивчай та розрізняй: посилення стійкості та протидія дезінформації під час війни» (2022–2025), він дещо змінив цільову аудиторію, залучив до роботи з інформацією державних службовців, внутрішньо переміщених осіб і набув спрямованості на протидію інформаційним маніпуляціям кремля. Було розроблено навчальну програму «Посилення стійкості до шкідливих інформаційних впливів під час війни», що впроваджується для державних службовців і волонтерів, які працюють з ВПО та українцями – шукачами прихистку за кордоном. Основна мета програми – формування стійкості до дезінформації в українському суспільстві.

Академія української преси, Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів IREX за підтримки Міністерства освіти і науки в якості освітніх ресурсів для опанування вмінь і навичок медіаінформаційної грамотності широко використовує можливості цифрового навчання, передусім онлайн-курсів, проводить тренінги й вебіари. Наприклад, у 2023 році створено безкоштовний онлайн-курс «Експрес медіаграмотність для підлітків», який розрахований на школярів 13–17 років та сприяє формуванню в них базових навичок з інфомедійної грамотності, критичного мислення та цифрової безпеки, що стануть доречними як під час навчання в школі, так і в повсякденному житті: під час серфінгу в Інтернеті, перегляду сторіс в соціальних мережах чи листування з новими друзями. Онлайн-курс містить 7 відеороків (<https://plus.aup.com.ua/>).

Більшості освітян добре відомий «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності», розроблений в межах проєкту «Вивчай та розрізняй»,

розташований на платформі EdEra (<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/2118>). У вигляді освітнього серіалу цей курс викладено на платформі Дія. Цифрова освіта (<https://osvita.diia.gov.ua/courses/very-verified>). Основна мета курсу – виявлення фейкових новин та маніпуляцій.

Онлайн-курс «Фактчек: Довір'яй-перевір'яй» (<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5129>), створений відомими експертами з медіа, має на меті протидію маніпуляціям ЗМІ та брехні політиків.

Слід назвати також «Онлайн-курс із Фейкології» для підлітків (<http://e-space.org/kursy-feykologiya>), створений у 2022 році в рамках міні-проєкту за підтримки Академії української преси; він складається з 6 онлайн-лекцій тривалістю 5–7 хвилин, 12 лонгвідів, адаптованих для підлітків, 6 практичних завдань та 6 інтерактивних тестів для перевірки засвоєних знань.

Низка онлайн-курсів з медіаграмотності розміщена на платформі Prometheus: «Медіаграмотність для освітян» (https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3/about), «Медіаграмотність: практичні навички» (https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+MEDIA102+2018_T3/about), «Візуалізація даних» (https://prometheus.org.ua/course/course-v1:IRF+DV101+2016_T3), «Інтернет-медіа» (https://prometheus.org.ua/course/course-v1:KNU+103+2015_T2), «Інформаційні війни» (https://prometheus.org.ua/course/course-v1:KNU+102+2015_T2) та ін.

Важливе місце у формуванні медіаграмотності різних верств населення України, у тому числі в розвитку медіаінформаційної грамотності освітян, посідає Національний проєкт з медіаграмотності «Фільтр» Міністерства культури та стратегічних комунікацій, заснований у 2021 році з метою об'єднання зусиль держави, громадського сектору, міжнародних організацій та медіаспільноти задля покращення рівня медіаграмотності українців (https://filter.mkip.gov.ua/#mediaosvita_yak). У рамках проєкту вже проведено понад 100 лекцій та тренінгів на тему фактчекінгу та наративів російської пропаганди, декілька всеукраїнських уроків з медіаграмотності у співпраці з МОН, створено перші клуби з медіаграмотності в регіонах – новий формат для розвитку критичного мислення дорослого населення.

Проєкт «Фільтр» активно співпрацює з Академією української преси, іншими організаціями. З жовтня 2024 року Фільтром у партнерстві з ЮНЕСКО та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) запускається проєкт з підвищення медіа- та інформаційної грамотності українців під час війни «Медіа- та інформаційна грамотність у воєнний час: будемо інформаційну стійкість». Проєкт заплановано на 7 місяців, за цей час буде проведено інформаційну кампанію у соцмережах для підвищення медіа- та інформаційної грамотності, спрямовану на чоловіків, зокрема військових та ветеранів; конференцію з медіаграмотності під час Всесвітнього тижня медіа- та

інформаційної грамотності, а також навчання з опанування інструментів штучного інтелекту для молоді та держслужбовців.

Командою проекту «Фільтр» за підтримки Smart Angel в рамках «Всеохопної інформаційно-просвітницької кампанії з протидії дезінформації» визначено актуальні напрями розвитку та основні тренди медіаграмотності 2024 року. Серед ключових тенденцій, які визначатимуть розвиток медіаграмотності в Україні та світі виокремлено:

- акцент на інклюзивності та появі нових цільових аудиторій;
- особливості використання штучного інтелекту для розвитку медіаграмотності;
- боротьбу з дезінформацією під час виборів;
- навчання медіаграмотності без терміна «медіаграмотність» (Кравченко, Марчевська, Нестеренко, 2024).

В останні роки в Україні реалізується програма «Мріємо та діємо», що впроваджується за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується IREX у партнерстві з «Будуємо Україну разом» (БУР), Центром «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» (CSR Ukraine), Making Cents International (MCI), Міжнародним республіканським інститутом (IRI) та Zinc Network. У межах програми проводяться грантові конкурси, наукові дослідження, закупівлі. Для нас має значення медіаосвітній напрям програми. Приміром, у 2022 році було проведено дослідження «Індекс взаємодії молоді з інформацією (Y-VIBE). Медіаграмотність та споживання інформації серед української молоді», результати якого висвітлили особливості споживання та взаємодії з інформацією, навичок медіаграмотності, серед дітей та молоді віком 10–17 років (USAID, IREX & Making Cents International, 2022).

Як зазначають автори дослідження, його мета полягає в тому, щоб з'ясувати мотиви молоді, тригери та бар'єри; дізнатися більше про спосіб мислення щодо споживання інформації; а також визначити різні практики використання медіа серед молоді. Y-VIBE розкриває особистий досвід української молоді щодо споживання інформації та сприйняття дорослими молодіжного медіа-середовища, доступу до інформації та безпеки в Інтернеті (USAID, IREX & Making Cents International, 2022).

Для навчання медіаграмотності молоді, починаючи з молодшого шкільного віку, наразі розроблено низку онлайн-ігор, серед яких:

- онлайн-гра «Медіазнайко» (<http://www.aup.com.ua/Game/index.html>), розміщена на порталі «Медіаосвіта і медіаграмотність» Академії Української Преси (<http://medialiteracy.org.ua/>), що надає можливість «прокачати» базові навички медіаграмотності;
- гра «365° за шкалою медіаграмотності», розроблена командою Академії української преси в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інформаційна грамотність» (<https://www.aup.com.ua/365-game/>);

– онлайн-ігри та квести з медіаграмотності від проєкту «Фільтр» (<https://filter.mkp.gov.ua/dlya-vsih/igry-ta-kvesty/>): онлайн-гра «Interland», гра «Harmony Square», «The Bad News Game», історична гра-квест «300 фейкоборців», гра «Так-Ні», гра «Пригоди Літератуса», веб-квест «Розвінчуємо маніпуляції в ЗМІ», тест «Володар контенту – уяви себе модератором» та ін.

Назвемо також настільні ігри, які наразі набувають популярності через переважаність школярів дистанційним навчанням та цифровими освітніми ресурсами:

– «Критикотики» від експертів громадської спілки «Освіторія» – освітня гра для дітей 10–11 років, розроблена в 2021 році, що допомагає розрізняти фейки та маніпуляції, розвивати критичне мислення (Лячинська, 2021);

– настільна вправа-гра «Медіаграмотний Alias» для використання на уроці або на позакласному заході, розроблена для того, щоб розвивати в учнів ІК-компетентність, критичне мислення, медіаграмотність, опанування основ цифрової грамотності, здатності безпечно та етично використовувати здобуті знання у навчанні та інших життєвих ситуаціях (Воронцова, 2021);

– гра «Медіаходилки» для використання на під час індивідуального навчання. Гра містить ігрове поле, 50 карток із питаннями та завданнями, які містять творчі вправи та питання на розвиток медіаграмотності, визначення достовірності інформації, навичок міжособистісного спілкування в сфері медіа (Білинець, б.д.);

– гра «Правда-неправда» з кубиками Лего на тему «Незвичайні рекорди України» для молодших школярів (Коваль, 2022b);

– дидактична гра «Так чи ні» з кубиками Лего для молодших школярів на тему «Наша Соборна Україна» для тематичних занять до Дня Соборності України 22 січня (Коваль, 2022a).

Важливо також, що формування й розвиток медіаінформаційної грамотності стали справою вітчизняної освіти, а медіаосвіта стала невід’ємною часткою практично всіх ланок української системи освіти. Для забезпечення медіаосвітнього процесу Академія української преси у партнерстві з IREX в останні роки підготували низку програм для закладів загальної середньої освіти, більшість з яких має гриф Міністерства освіти і науки України «Схвалено для використання в освітньому процесі»: це навчальні програми «Основи медіаінформаційної грамотності для 10–11 класів» (2024), «Основи візуальної медіаграмотності для 9 класів закладів загальної середньої освіти» (2022), модельна навчальна програма інтегрованого міжгалузевого курсу «Основи медіаграмотності» (7–8 класи) для ЗЗСО (2022), навчальна програма «Основи медіаграмотності» (5–6 класи) (2021), парціальна програма з медіаосвітньої діяльності «Медіадошкільник» для дітей старшого дошкільного віку (2019). Усі ці програми створені з метою формування медіаінформаційної грамотності учнів, навичок критичного мислення, що необхідні для діяльності, пов’язаної з процесом пошуку, сприйняття, створення, обробки й передавання інформації в процесі роботи з медіа, вмінь орієнтуватися в сучасному

медіаінформаційному просторі. Всі програми розміщені в інтернеті у вільному доступі.

Значну кількість видань, розроблених в межах діяльності Академії української преси, закладів післядипломної педагогічної освіти або неперервної освіти, проекту IREX, створено для вчителів закладів загальної середньої освіти, викладачів вищої школи, які готують майбутніх учителів до інтеграції медіаосвіти у викладання шкільних дисциплін, до розвитку критичного мислення учнів та учениць, до аналізу, декодування та інтерпретації медіатекстів різних видів.

Серед найвагоміших видань:

– науково-методичний посібник «Навігатор медіапедагога: теорія, методика, практичні завдання», в якому розміщено інформацію про нормативну базу, що регламентує впровадження медіаінформаційної грамотності в Україні, а також відомості про міжнародні документи з медіаосвіти, медіаграмотності та критичного мислення; висвітлено основні методики медіаосвіти (Дегтярьова та ін., 2024);

– навчальний посібник «Медіаграмотність під час війни: теорія, методика, інтерактив», підготовлений медіаекспертами, професійними викладачами та практикуючими журналістами, матеріали якого вміщують вправи, спрямовані на системне та усвідомлене засвоєння методик критичного мислення та декодування дезінформації та пропаганди, зокрема, в умовах російсько-української війни (Довженко та ін., 2023);

– посібник «Медіаграмотність: технології і практичне застосування», що на думку авторів має стати провідником у сфері медіаінформаційної грамотності, допомогти українцям набутти стійкого імунітету в сучасному маніпулятивному світі та навчить протистояти ворожій пропагандистській машині (Войтович, Імбіровська-Сиваківська, 2024) тощо.

Усі видання цілком відповідають вимогам чинних Державних стандартів освіти.

Про підтримку міжнародною спільнотою процесів розвитку медіаосвіти та медіаграмотності в Україні свідчить також фінансування міжнародними фондами проєктів аналогічної тематики. Передусім слід назвати низку проєктів Erasmus+ – програми міжнародної співпраці Європейського Союзу з іншими країнами світу у сфері освіти, молоді та спорту. Erasmus+ фінансує низку українських проєктів напряму Module Jean Monnet медіаосвітньої тематики. Від 2021 року в Україні реалізуються такі проєкти, як-от:

– EUSELENA – EU Strategies Extrapolation for Boosting Students' Media Literacy in Ukrainian HE (Екстраполяція стратегій ЄС для підвищення медіаграмотності українських студентів), реалізується з 2022 року в Сумському національному аграрному університеті;

– EUFreeMedia – EU Standards on Freedom of Expression and Information (Стандарти ЄС щодо свободи слова та інформації), реалізується з 2023 року в Сумському державному університеті;

– EUPinMEd – EU Practices in Media Education (Європейські практики медіаосвіти), реалізується з 2022 року у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ–Дніпро); у межах цього проекту виконується дане дослідження;

– EUPUBCOM – Jean Monnet Module in EU Public Affairs, Communication and Media (Зв'язки з громадськістю, комунікація та медіа в ЄС), реалізується з 2022 року у Національному університеті водного господарства та природокористування (м. Рівне).

Розвиток медіаграмотності та медіаосвіти в Україні підтримуються також Програмою імені Фулбрайта – програмою наукових обмінів США, міжнародною організацією Internews за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та ін., які проводять широкомасштабні опитування, щорічно досліджують Індекс медіаграмотності українців, ставлення та довіру до вітчизняних медіа, аналізують стійкість населення України до інформаційних впливів. Все це створює міцне підґрунтя для організації роботи з формування медіаграмотності різних груп населення України, передусім освітян.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Аналіз загального стану розвитку медіаінформаційної грамотності та медіаосвіти в Україні дозволив виокремити ключові напрями медіаосвітніх процесів в Україні:

1. Діяльність вітчизняних громадських організацій за підтримки міжнародної спільноти (Академія української преси, IREX, Фільтр та ін.).

2. Цифрове навчання навичкам медіаінформаційної грамотності: онлайн-курси для користувачів різного віку, розміщені в «Дії», на освітніх платформах EdEra, Prometheus, Фільтр та ін., залучення штучного інтелекту.

3. Всеукраїнські проекти та програми з підвищення медіа- та інформаційної грамотності українців, передусім освітян («Вивчай і розрізняй», «Мріємо та діємо» тощо).

4. Популяризація онлайн- та настільних ігор для розвитку медіаграмотності дітей і дорослих.

5. Розроблення програм для закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти з метою формування медіаінформаційної грамотності здобувачів, навчально-методичне забезпечення медіаосвітнього процесу.

6. Реалізація грантових програм та проектів, що фінансуються міжнародними організаціями та фондами (Erasmus+, Програма імені Фулбрайта та ін.).

7. Наукове осмислення медіаосвітнього процесу та питань розвитку медіаінформаційної грамотності.

Отже, можемо засвідчити, що українська держава та громадськість цілком усвідомлюють актуальність формування медіаінформаційної грамотності населення, в першу чергу освітян, які активно впливають на нове покоління, та приділяють значну увагу інформуванню про руйнівний вплив дезінформації та ворожої пропаганди, особливо в час воєнного протистояння

росії та України. Наразі науковцями-теоретиками та фахівцями-практиками у сфері медіа видається значна кількість навчально-методичних матеріалів для формування медіаінформаційної грамотності та медіаосвіти школярів, студентства, вчителів та викладачів ЗВО. Проте, як засвідчують опитування та дослідження аналітиків, медіаінформаційна грамотність педагогічної спільноти України залишається на досить невисокому рівні, що підсилено появою від початку повномасштабного вторгнення нових загроз та інструментів впливу з боку росії, психоемоційним станом суспільства, коли населення України постало перед ризиками медіатравматизації, негативного стану і вражень від новин та аудіовізуального контенту, поширенням технологій штучного інтелекту, які створюють нові виклики достовірності інформації та довіри до медіа. Це доводить необхідність нових досліджень та оновлення напрямів роботи з формування й розвитку медіаграмотності громадян України, в першу чергу її молодого покоління.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Білинець, Д. М. (б. д.). *Медіаходилки: Гра для використання під час індивідуального навчання у 3–11 класі*. Портал з медіаосвіти і медіаграмотності для викладачів, вчителів, батьків, підлітків та дітей. <https://medialiteracy.org.ua/toolbox/gra-mediahodylky/>
- Войтович, Н. О., & Імбіровська-Сиваківська, Л. А. (2024). *Медіаграмотність: технології і практичне застосування* (В. Ф. Іванов, Ред.). Академія української преси; Центр вільної преси. <https://medialiteracy.org.ua/25187-2/>.
- Воронцова, С. С. (2021, 31 серпня). *Вправа-гра "Медіаграмотний Alias" для використання на уроці основ медіаграмотності у 5–6 класі* | Портал з медіаосвіти і медіаграмотності для викладачів, вчителів, батьків, підлітків та дітей. <https://medialiteracy.org.ua/vprava-gra-mediagramotnyj-alias/>.
- Головченко, Г. О. (2021). *Тенденції розвитку медіаосвіти в США і Канаді* (Публікація № 0521U101316) [Дис. д-ра пед. наук, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України]. НРАТ. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0521U101316>
- Дегтярєва, Г., Астахова, М., Байназарова, О., & Гніда, Т. (2024). *Навігатор медіапедагога: Теорія, методика, практичні завдання* (Г. Дегтярєва, Ред.). Академія української преси; Центр вільної преси. https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2024/09/Navigator_mediapedagoga_2024.pdf
- Джолос, О. (2024). Цифрові медіа на порозі регуляції: Законодавчі норми Євросоюзу та перспективи України. У *Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: Аспекти міжмовної комунікації та формування комунікативної компетентності сучасного фахівця* (с. 383–385). Державний податковий університет. <https://www.academia.edu/117859609/>
- Довженко, О., Єгорова, А., Іванова, Т., Міський, В., Потапова, В., & Юричко, А. (2023). *Медіаграмотність під час війни: Теорія, методика, інтерактив* (О. Волошенюк & В. Іванов, Ред.). Академія української преси; Центр вільної преси. https://www.aup.com.ua/uploads/Mediagramotnost_pid_chas_viyny_web.pdf
- Звоздецька, О. (2021). Протидія дезінформації в Європейському Союзі: правовий аспект. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*, (9), 245–262. <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2021.9.245-262>.

REFERENCES

- Bilynets, D. M. (n.d.). *Mediawalkers: A game for use during individual learning in grades 3–11*. Portal on media education and media literacy for teachers, parents, adolescents and children. <https://medialiteracy.org.ua/toolbox/gra-mediahodylky/> [in Ukrainian].
- Voytovych, N. O., & Imbirovska-Syvakivska, L. A. (2024). *Media literacy: technologies and practical application* (V. F. Ivanov, Ed.). Academy of the Ukrainian Press; Center for Free Press. <https://medialiteracy.org.ua/25187-2/>. [in Ukrainian].
- Vorontsova, S. S. (2021, August 31). *Exercise-game "Media Literacy Alias" for use in a lesson on the basics of media literacy in grades 5–6* | Portal on media education and media literacy for teachers, parents, teenagers and children. <https://medialiteracy.org.ua/vprava-gra-mediagramotnyj-alias/>. [in Ukrainian].
- Golovchenko, H. O. (2021). *Tendencies of Media Education Development in the USA and Canada* (Reg. no 0521U101316) [Doctoral dissertation, NAES of Ukraine]. NRAT. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0521U101316> [in Ukrainian].
- Degtyareva, H., Astakhova, M., Baynazarova, O., & Hnida, T. (2024). *Media Pedagogue Navigator: Theory, Methodology, Practical Tasks* (H. Degtyareva, Ed.). Academy of Ukrainian Press; Center for Free Press. https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2024/09/Navigator_mediapedagoga_2024.pdf [in Ukrainian].
- Dzholos, O. (2024). Digital Media on the Threshold of Regulation: Legislative Norms of the European Union and Prospects of Ukraine. In *Ukrainian Language and Culture in Modern Humanitarian Time and Space: Aspects of Interlingual Communication and the Formation of Communicative Competence of a Modern Specialist* (pp. 383–385). State Tax University. <https://www.academia.edu/117859609/> [in Ukrainian].
- Dovzhenko, O., Yehorova, A., Ivanova, T., Miskyi, V., Potapova, V., & Yurychko, A. (2023). *Media Literacy During War: Theory, Methodology, Interactive* (O. Volosheniuk & V. Ivanov, Eds.). Academy of the Ukrainian Press; Center for Free Press. https://www.aup.com.ua/uploads/Mediagramotnost_pid_chas_viyny_web.pdf [in Ukrainian].
- Zvozdetzka, O. (2021). Combating disinformation in the European Union: Legal aspects. *Mediaforum: Analytics, Forecasts, Information Management*, (9), 245–262. <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2021.9.245-262> [in Ukrainian].

Бондаренко А. Нормативно-правове забезпечення та практичний досвід розвитку медіаосвіти та медіаінформаційної грамотності у вітчизняному освітньому просторі

- Ишутіна, О. Є. (2022). Європейський контекст упровадження медіаосвіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: "Педагогіка. Соціальна робота"*, (1(50)), 113–115. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.113-115>.
- Иshutina, O. (2022). European context of implementing media education. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social Work"*, (1(50)), 113–115. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.113-115> [in Ukrainian].
- Ищенко, А. (2015). Медіаосвіта як чинник підвищення якості освіти та засіб протистояння гуманітарної агресії (Аналітична записка № 17, Серія "Гуманітарний розвиток"). Нац. Ін-т стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/mediaosvita-yak-chinnik-pidvischennya-yakosti-osviti-ta-zasib> [in Ukrainian].
- Ishchenko, A. (2015). *Media education as a factor in improving the quality of education and a means of countering humanitarian aggression* (Analytical note No. 17, "Humanitarian Development" series). NISS. <https://niss.gov.ua/mediaosvita-yak-chinnik-pidvischennya-yakosti-osviti-ta-zasib> [in Ukrainian].
- Коваль, М. (2022а, 11 січня). Гра "Так чи ні" з Лего: тема "Наша Соборна Україна". EDUC.com.ua. <https://www.educ.com.ua/grat-tak-chi-ni-z-lego-nasha-soborna-ukraina.html> [in Ukrainian].
- Koval, M. (2022a, January 11). The game "Yes or No" with Lego: the theme "Our United Ukraine". EDUC.com.ua. <https://www.educ.com.ua/grat-tak-chi-ni-z-lego-nasha-soborna-ukraina.html> [in Ukrainian].
- Коваль, М. (2022b, 15 січня). Гра "Правда-неправда" з Лего: тема "Незвичайні рекорди України". EDUC.com.ua. <https://www.educ.com.ua/grat-pravda-nepravda-rekordi-ukraini.html>.
- Koval, M. (2022b, January 15). The game "True-False" with Lego: the theme "Unusual Records of Ukraine". EDUC.com.ua. <https://www.educ.com.ua/grat-pravda-nepravda-rekordi-ukraini.html> [in Ukrainian].
- Колеснікова, І. В. (2018). *Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти* (Публікація № 0418U001215) [Дис. канд. пед. наук, Житомирський державний університет імені Івана Франка]. НРАТ. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U001215> [in Ukrainian].
- Kolesnikova, I. V. (2018). *Development of teacher's media culture in institutions of postgraduate pedagogical education*. у закладах післядипломної педагогічної освіти (Reg. no 0418U001215) [PhD dissertation, Zhytomyr Ivan Franko State University]. NRAT. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U001215> [in Ukrainian].
- Кравченко, О., Марчевська, О., & Нестеренко, А. (2024). *Основні тренди медіаграмотності. I півріччя 2024 року*. Національний проект з медіаграмотності "Фільтр" МКІП. <https://filter.mkip.gov.ua/osnovni-trendy-mediagramotnosti-2024.pdf>.
- Kravchenko, O., Marchevska, O., & Nesterenko, A. (2024). *Main trends in media literacy. 1st half of 2024*. National media literacy project "Filter" MKIP. <https://filter.mkip.gov.ua/osnovni-trendy-mediagramotnosti-2024.pdf>. [in Ukrainian].
- Лячинська, О. (2021, 24 лютого). *Критикотика: Розвиваємо критичне мислення з котом Інжиром*. Освіторія Медіа. <https://osvitoria.media/krytykotyky-rozvyvayemo-krytychne-myslennya-z-kotom-inzhyrom/> [in Ukrainian].
- Lyachynska, O. (2021, February 24). *Criticotics: Developing critical thinking with the cat Inzhyr*. Osvitoria Media. <https://osvitoria.media/krytykotyky-rozvyvayemo-krytychne-myslennya-z-kotom-inzhyrom/> [in Ukrainian].
- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2024, 6 серпня). *Стратегія Міністерства культури та інформаційної політики України з розвитку медіаграмотності на період до 2026 року*. Міністерство культури та стратегічних комунікацій. <https://mcsc.gov.ua/news/strategiya-rozvytku-mediagramotnosti-na-period-do-2026-roku/> [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2024, August 6). *Strategy of the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine on the development of media literacy for the period until 2026*. Ministry of Culture and Strategic Communications. <https://mcsc.gov.ua/news/strategiya-rozvytku-mediagramotnosti-na-period-do-2026-roku/> [in Ukrainian].
- МОН України. (n.d.). *Проект «Вивчай та розрізняй: Інфомедійна грамотність в освіті. Посилення стійкості до дезінформації та маніпуляцій» (2022–2025)*. МОН. <https://mon.gov.ua/programa-vivchay-ta-rozriznyay-2022-2025> [in Ukrainian].
- Ministry of Education and Science of Ukraine. (n.d.). *Project "Learn and Distinguish: Media Literacy in Education. Strengthening Resilience to Disinformation and Manipulation" (2022–2025)*. MES of Ukraine. <https://mon.gov.ua/programa-vivchay-ta-rozriznyay-2022-2025> [in Ukrainian].

- Найдьонова, Л. А., & Слюсаревський, М. М. (Ред.). (2016). *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)*. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/>.
- Огурцов, Є. (2023, 17 січня). *EU Digital markets act та digital services act — Нові можливості та вимоги: Про нововведення законодавства ЄС у цифровій сфері, нові особливості регулювання та їх вплив*. Juscutum. <https://www.juscutum.com/news/eu-digital-markets-act-ta-digital-services-act-novi-mozhливosti-ta-vimogi>.
- Осюхіна, М. О. (2018). *Медіа- та інформаційна грамотність як складова сучасних інформаційно-комунікаційних обмінів (національна концепція у контексті світового досвіду)* (Публікація № 0418U003261) [Дис. канд. наук із соц. комунікацій, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара]. НРАТ. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U003261/>
- Петрик, Л. В. (2020). *Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання медіа-засобів на уроках іноземних мов* (Публікація № 0420U101509) [Дис. канд. пед. наук, Київський університет імені Бориса Грінченка]. НРАТ. <https://nrat.ukrintei.ua/en/searchdoc/0420U101509/>
- Прес-служба Апарату Верховної Ради України. (2024, 4 червня). *Презентовано Стратегію з розвитку медіаграмотності на період до 2026 року*. Офіційний портал Верховної Ради України. https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/250244.html
- Приходькіна, Н. О. (2021). *Тенденції розвитку медіаосвіти учнів у закладах середньої освіти розвинених англомовних країн* [Дис. д-ра пед. наук, Ін-т педагогіки НАПН України]. <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Dys.-Prykhodkinoi.pdf>.
- Про інформацію, Закон України № 2657-XII (2024) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
- Про медіа, Закон України № 2849-IX (2022) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-IX#Text>.
- Самчинська, О. А. (2023). Правові вектори протидії дезінформації: досвід Європейського Союзу. *Форум права*, 77(4), 6–15. <http://doi.org/10.5281/zenodo.10114539>.
- Naidyonova, L. A., & Slyusarevsky, M. M. (Eds.). (2016). *Concept of implementing media education in Ukraine (new edition)*. Institute of Social and Political Psychology of the NAES of Ukraine. <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> [in Ukrainian].
- Ogurtsov, Ye. (2023, January 17). *EU Digital markets act and digital services act — New opportunities and requirements: on innovations in EU legislation in the digital sphere, new features of regulation and their impact*. Juscutum. <https://www.juscutum.com/news/eu-digital-markets-act-ta-digital-services-act-novi-mozhливosti-ta-vimogi>. [in Ukrainian].
- Osiukhina, M. (2018). *Media and information literacy as a component of modern information and communication exchanges (national concept in the context of world experience)* (Reg. no 0418U003261) [PhD dissertation, Oles Honchar Dnipro National University]. NRAT. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U003261/> [in Ukrainian].
- Petryk, L. V. (2020). *Future primary school teacher's training to the use of media tools at foreign languages lessons* (Reg. no 0420U101509) [PhD dissertation, Borys Grinchenko Kyiv University]. NRAT. <https://nrat.ukrintei.ua/en/searchdoc/0420U101509/> [in Ukrainian].
- Press Service of the Verkhovna Rada of Ukraine. (2024, June 4). *The Strategy for the Development of Media Literacy for the Period Until 2026 was Presented*. Official Portal of the Verkhovna Rada of Ukraine. https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/250244.html [in Ukrainian].
- Prykhodkina, N. (2021). *Development trends of media education of students in the general education institutions of the developed English-speaking countries* [Doctoral dissertation, NAES of Ukraine]. <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Dys.-Prykhodkinoi.pdf> [in Ukrainian].
- On Information, Law of Ukraine No. 2657-XII (2024) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> [in Ukrainian].
- On Media, Law of Ukraine No. 2849-IX (2022) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-IX#Text>. [in Ukrainian].
- Samchynska, O. A. (2023). Legal vectors of countering disinformation: The experience of the European Union. *Forum Prava*, 77(4), 6–15. <http://doi.org/10.5281/zenodo.10114539>.

Бондаренко А. Нормативно-правове забезпечення та практичний досвід розвитку медіаосвіти та медіаінформаційної грамотності у вітчизняному освітньому просторі

- Толмачова, І. Г. (2021). *Формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки* [Дис. д-ра філософії в галузі педагогіки, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»]. Цифровий репозиторій ЛНУ імені Тараса Шевченка. ЛНУ <http://hdl.handle.net/123456789/7055>
- Хмарна, Л. В. (2021). *Формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти* (Публікація № 0821U102927) [Дис. д-ра філософії в галузі педагогіки, ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет"]. НРАТ. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0821U102927>.
- Chouit, D., & Nfissi, A. (2011). *First international forum on media and information literacy June 15–17, 2011: Background document*. Fez: UNESCO; ISESCO; UNAOC; ABEGS. https://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/sites/default/files/field/adjuntos/background_document_for_first_int_forum_on_media_and_information_literacy_fez_morocco_june_2011.pdf#page=8.18.
- European Commission. (2016). *Joint framework on countering hybrid threats a European Union response: Joint communication to the European Parliament and the Council*. Eur-lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN>.
- European Commission. (2018). *Action plan against disinformation*. https://commission.europa.eu/publications/action-plan-disinformation-commission-contribution-european-council-13-14-december-2018_en#description.
- European Commission. (2020, September 30). *Digital education action plan (2021–2027)*. European Education Area. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>
- European Commission. (2022a). *2018 code of practice on disinformation*. Shaping Europe's digital future. <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/87534>
- European Commission. (2022b). *The strengthened code of practice on disinformation 2022*. Shaping Europe's digital future. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>.
- European Council. (2021). Council resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European education area and beyond (2021–2030). *Official Journal of the European Union*, 66(1). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021R0100&from=EN>
- Tolmachova, I. H. (2021). *Formation of media competence of future primary school teachers in the process of professional training* [PhD dissertation, Luhansk Taras Shevchenko National University]. Digital Repository of Luhansk Taras Shevchenko National University. <http://hdl.handle.net/123456789/7055> [in Ukrainian].
- Khmarina, L. V. (2021). *Developing art teachers' media literacy at institutions of further pedagogical education* (Reg. no 0821U102927) [PhD dissertation, State Higher Educational Institution "Donbas State Pedagogical University"]. NRAT. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0821U102927> [in Ukrainian].
- Chouit, D., & Nfissi, A. (2011). *First international forum on media and information literacy June 15–17, 2011: Background document*. Fez: UNESCO; ISESCO; UNAOC; ABEGS. https://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/sites/default/files/field/adjuntos/background_document_for_first_int_forum_on_media_and_information_literacy_fez_morocco_june_2011.pdf#page=8.18.
- European Commission. (2016). *Joint framework on countering hybrid threats a European Union response: Joint communication to the European Parliament and the Council*. Eur-lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN>.
- European Commission. (2018). *Action plan against disinformation*. https://commission.europa.eu/publications/action-plan-disinformation-commission-contribution-european-council-13-14-december-2018_en#description.
- European Commission. (2020, September 30). *Digital education action plan (2021–2027)*. European Education Area. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>
- European Commission. (2022a). *2018 code of practice on disinformation*. Shaping Europe's digital future. <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/87534>
- European Commission. (2022b). *The strengthened code of practice on disinformation 2022*. Shaping Europe's digital future. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>.
- European Council. (2021). Council resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European education area and beyond (2021–2030). *Official Journal of the European Union*, 66(1). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021R0100&from=EN>

- [content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj)
European Parliament & Council. (2022, September 14). *Regulation (EU) 2022/1925 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act)*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj>.
- European Parliament & Council. (2022b, October 19). *Regulation (EU) 2022/2065 on a single market for digital services and amending directive 2000/31/EC (Digital services act)*. EUR-Lex. <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>
- European Parliament. (2008, December 16). *Media literacy in a digital world: European Parliament resolution of 16 December 2008 (2008/2129(INI))*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008IP0598>.
- Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., & Cabrera Giraldez, M. (2020). *Lifecomp: The European framework for personal, social and learning to learn key competence*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/922681>
- UNESCO. (2007). *Paris agenda or 12 recommendations for media education*. <https://www.ifap.ru/pr/2007/070625ba.pdf>.
- UNESCO. (2014, June 24). *Paris declaration on media and information literacy in the digital era adopted*. <https://www.unesco.org/en/articles/paris-declaration-media-and-information-literacy-adopted>.
- USAID, IREX & Making Cents International. (2022). *Youth-Focused Vibrant Information Barometer(Y-VIBE): Media literacy and media consumption of Ukrainian youth (Report)*. USAID, IREX. <https://www.irex.org/files/youth-vibe-final-report.pdf>
- [content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj)
European Parliament & Council. (2022, September 14). *Regulation (EU) 2022/1925 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act)*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj>.
- European Parliament & Council. (2022b, October 19). *Regulation (EU) 2022/2065 on a single market for digital services and amending directive 2000/31/EC (Digital services act)*. EUR-Lex. <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>
- European Parliament. (2008, December 16). *Media literacy in a digital world: European Parliament resolution of 16 December 2008 (2008/2129(INI))*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008IP0598>.
- Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., & Cabrera Giraldez, M. (2020). *Lifecomp: The European framework for personal, social and learning to learn key competence*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/922681>
- UNESCO. (2007). *Paris agenda or 12 recommendations for media education*. <https://www.ifap.ru/pr/2007/070625ba.pdf>.
- UNESCO. (2014, June 24). *Paris declaration on media and information literacy in the digital era adopted*. <https://www.unesco.org/en/articles/paris-declaration-media-and-information-literacy-adopted>.
- USAID, IREX & Making Cents International. (2022). *Youth-Focused Vibrant Information Barometer(Y-VIBE): Media literacy and media consumption of Ukrainian youth (Report)*. USAID, IREX. <https://www.irex.org/files/youth-vibe-final-report.pdf>

Артем Бондаренко,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри педагогіки вищої школи, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ–Дніпро, Україна

Artem Bondarenko,

PhD student at the Department of Pedagogy of Higher Education, State Higher Educational Institution “Donbas State Pedagogical University”, Sloviansk–Dnipro, Ukraine

Бондаренко А. Нормативно-правове забезпечення та практичний досвід розвитку медіаосвіти та медіаінформаційної грамотності у вітчизняному освітньому просторі

Цитувати статтю:

АРА

Бондаренко, А. (2024). Нормативно-правове забезпечення та практичний досвід розвитку медіаосвіти та медіаінформаційної грамотності у вітчизняному освітньому просторі. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, (63), 20–39. <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2024.63.02>

ДСТУ 8302:2015

Бондаренко А. Нормативно-правове забезпечення та практичний досвід розвитку медіаосвіти та медіаінформаційної грамотності у вітчизняному освітньому просторі. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2024. Вип. 63. С. 20–39. DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2024.63.02>

Отримано: 21 жовтня 2024 року
Прорецензовано: 11 листопада 2024 року
Прийнято до друку: 02 грудня 2024 року